

**Bo'lajak o'qituvchilarda san'at orqali estetik va ijtimoiy tafakkurni
rivojlantirishning metodik asoslari**

Muzropova Guljamol Mardonovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarda san'at orqali estetik va ijtimoiy tafakkurni rivojlantirishning metodik asoslari yoritilgan. Maqolada san'at ta'limining shaxs kamolotidagi o'rni, o'qituvchi tayyorlash jarayonida estetik tarbiya va ijtimoiy ongni shakllantirishning nazariy hamda amaliy jihatlar tahlil qilingan. Shuningdek, san'at asarlari orqali talabalarda estetik idrok, ijtimoiy faollik, badiiy did va madaniy qadriyatlarga nisbatan ongli munosabatni rivojlantirish yo'llari ko'rsatib berilgan. Innovatsion pedagogik texnologiyalar, integratsion yondashuvlar va zamonaviy ta'lim muhitining ahamiyati alohida ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: san'at ta'limi, estetik tafakkur, ijtimoiy tafakkur, bo'lajak o'qituvchi, metodik asoslar, estetik tarbiya, innovatsion yondashuv.

Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimi nafaqat bilim berish, balki shaxsni estetik va ijtimoiy jihatdan yetuk inson sifatida shakllantirishni ham maqsad qilib qo'ygan. Ayniqsa, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida san'at vositasida estetik va ijtimoiy tafakkurni rivojlantirish dolzarb masala hisoblanadi. Chunki o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki estetik qadriyatlarni targ'ib qiluvchi, jamiyatda madaniy ongni shakllantiruvchi shaxsdir.

San'at inson tafakkurining eng nozik qatlamlariga ta'sir etuvchi kuchli vosita bo'lib, u o'quvchi va talabalarni nafaqat go'zallikni his etishga, balki ijtimoiy hayotdagi jarayonlarni badiiy idrok etishga, ularni baholay olishga o'rgatadi. Shu bois, san'at orqali estetik va ijtimoiy tafakkurni rivojlantirish metodikasini ishlab chiqish, uni o'qituvchilarni tayyorlash jarayoniga joriy etish zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biridir.

Shavdirov S.A. va boshqa zamonaviy olimlarning tadqiqotlarida san'at ta'limi estetik tarbiyaning poydevori sifatida qaraladi. Ularning fikricha, bo'lajak o'qituvchilarda estetik tafakkurni shakllantirish ularning ijodiy salohiyatini ochadi, ijtimoiy faol pozitsiyasini mustahkamlaydi va kelgusida o'quvchilarni go'zallik orqali tarbiyalashga tayyorlaydi. Shu sababli san'at ta'limida estetik va ijtimoiy tafakkur o'zaro uzviy bog'langan holda rivojlantirilishi zarur.

Bo'lajak o'qituvchilarda san'at orqali estetik va ijtimoiy tafakkurni rivojlantirish jarayoni murakkab, ammo zaruriy pedagogik yo'nalishlardan biridir. Chunki san'at

inson tafakkurini shakllantirish, hissiy olamini boyitish, go‘zallikka intilish tuyg‘usini uyg‘otish hamda jamiyatdagi ijtimoiy qadriyatlarga nisbatan ongli munosabatni tarbiyalashning eng samarali vositasidir. O‘qituvchi shaxsining estetik va ijtimoiy jihatdan yetuk bo‘lishi uning kasbiy mahoratida, ta’lim jarayoniga yondashuvida hamda o‘quvchilarga estetik did va ijtimoiy mas’uliyatni singdirishida muhim ahamiyatga ega. Shu boisdan, bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda san’atdan foydalanish orqali estetik va ijtimoiy tafakkurni rivojlantirish metodik asoslarini ishlab chiqish zamonaviy pedagogika uchun dolzarb masalalardan biridir.

San’at inson tafakkurining emotsional, hissiy va ijtimoiy qirralarini uyg‘unlashtiruvchi vosita sifatida qadimdan e’tirof etilgan. U orqali inson borliqni o‘z qalb ko‘zi bilan ko‘radi, voqealarni estetik baholaydi va ularni badiiy tahlil qilish qobiliyatiga ega bo‘ladi. Shu ma’noda estetik tafakkur bu — shaxsning hayotdagi voqea-hodisalarni go‘zallik mezonlari asosida idrok etish, ularni baholash va ijodiy tarzda ifoda etish qobiliyatidir. Ijtimoiy tafakkur esa insonning jamiyatdagi hodisalarga, ijtimoiy adolat, hamjihatlik va ma’naviy qadriyatlarga nisbatan ongli yondashuvini bildiradi. San’at ushbu ikki tafakkur turining o‘zaro uyg‘un holda shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarda estetik va ijtimoiy tafakkurni rivojlantirish, eng avvalo, ta’lim jarayonida san’atning turli yo‘nalishlarini integratsiyalash orqali amalga oshiriladi. Rassomchilik, musiqiy tarbiya, teatr, dizayn, me’morchilik va adabiyot kabi fanlar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik o‘quvchilarda keng dunyoqarashni, badiiy idrokni va ijtimoiy mas’uliyatni shakllantiradi. Shavdirov S.A. o‘z ilmiy ishlarida ta’kidlaganidek, san’at ta’limida o‘quvchi shaxsini estetik va ijtimoiy jihatdan tarbiyalash uchun o‘qituvchi o‘zining ijodiy yondashuvi, badiiy didi va pedagogik kompetentligini namoyon eta olishi lozim.

Estetik tafakkurni rivojlantirishda tasviriy san’at darslari alohida o‘rin tutadi. Chunki bu darslarda talabalar rang, chiziq, shakl va kompozitsiya orqali o‘z fikrini ifoda etishni o‘rganadilar. Har bir badiiy asar inson ruhiyatiga estetik ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, tabiat manzaralari, milliy naqshlar yoki portret asarlarini tahlil qilish jarayonida talabalar go‘zallikni idrok etish, uni his qilish va unga munosabat bildirish ko‘nikmalarini egallaydilar. Shu jarayonda ularning estetik tafakkuri chuqurlashadi, hissiy sezgirligi ortadi va ijtimoiy hodisalarga badiiy nuqtai nazardan qaray olish qobiliyati shakllanadi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda ijtimoiy tafakkurni rivojlantirish ham katta ahamiyatga ega. Chunki o‘qituvchi kelajakda jamiyat ongiga ta’sir ko‘rsatuvchi shaxsdir. U san’at orqali o‘quvchilarda milliy qadriyatlarga sadoqat, xalq madaniyatiga hurmat, insonparvarlik va adolat g‘oyalarini singdiradi. Ijtimoiy tafakkur esa

o'qituvchining dunyoqarashini kengaytiradi, uni ijtimoiy muammolarni san'at orqali ifodalashga undaydi. Shu maqsadda ta'lim jarayonida muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, madaniyatlararo muloqot elementlarini qo'llash, badiiy bahs-munozaralar tashkil etish samarali hisoblanadi.

Metodik nuqtai nazardan olganda, estetik va ijtimoiy tafakkurni rivojlantirish uchun interfaol o'qitish usullari muhim o'rin tutadi. Masalan, "badiiy tahlil", "ijodiy loyihalar", "vizual metafora", "san'at orqali muhokama" kabi metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, estetik idrokini va ijtimoiy ongini birgalikda shakllantiradi. O'qituvchi bu jarayonda yo'naltiruvchi va tahlilchi rolini bajaradi. U san'at asarlarini o'rgatish jarayonida talabalarni voqelikni chuqur anglashga, ularni o'z badiiy nuqtai nazaridan baholashga va jamiyatdagi estetik qadriyatlarni tanqidiy tahlil qilishga o'rgatadi.

Raqamli texnologiyalar bu jarayonni yanada boyitadi. Virtual muzeylar, 3D ko'rgazmalar, raqamli rasm chizish dasturlari va interaktiv platformalar san'atni o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, talabalar dunyo san'atining turli davrlarini, rassomlarning ijodiy uslublarini virtual tarzda solishtirish orqali estetik tahlilni osonlashtiradilar. Bu esa ularda madaniy savodxonlik, global tafakkur va zamonaviy san'at jarayonlarini anglash qobiliyatini shakllantiradi.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar, onlayn galereyalar va xalqaro ijodiy hamjamiyatlar orqali talabalar o'z ijod mahsulotlarini namoyish etish, baholash va fikr almashish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon ijtimoiy tafakkurni, kommunikativ ko'nikmalarni hamda badiiy muloqotni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

Estetik va ijtimoiy tafakkurni shakllantirishda milliy madaniyat va xalq san'atining o'ri beqiyosdir. Talabalar milliy merosni chuqur o'rganib, uni zamonaviy talqinlarda ifoda etishga o'rgatilsa, ularda estetik g'urur, milliy o'zlikni anglash va madaniy merosni asrash mas'uliyati ortadi. Shu jihatdan, xalq amaliy san'ati, bezak san'ati, miniatyura va xalq hunarmandchiligi elementlarini dars jarayoniga kiritish samarali natijalar beradi.

Bo'lajak o'qituvchilar san'at orqali o'z estetik didini tarbiyalab borar ekan, ular kelgusida o'quvchilarga ham san'atni nafaqat ijodiy jarayon sifatida, balki hayotning go'zalligini anglash vositasi sifatida o'rgatish imkoniga ega bo'ladilar. San'at orqali estetik va ijtimoiy tafakkurni shakllantirish, aslida, insonda ezgulik, go'zallik va adolat kabi umuminsoniy qadriyatlarni tarbiyalashdir.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak o'qituvchilarda san'at orqali estetik va ijtimoiy tafakkurni rivojlantirishning metodik asoslari quyidagi omillar bilan belgilanadi: birinchidan, o'qituvchining badiiy va pedagogik kompetentligini rivojlantirish; ikkinchidan, estetik tarbiya vositalaridan maqsadli foydalanish; uchinchidan, raqamli

texnologiyalar va innovatsion metodlarni joriy etish; to'rtinchidan, milliy va jahon san'atining integratsiyasi asosida talabalarda badiiy va ijtimoiy ongni uyg'otish. Bularning barchasi o'qituvchi shaxsini estetik jihatdan yetuk, ijtimoiy mas'uliyatli va madaniy tafakkur egasi sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu yo'l bilan san'at ta'limi jamiyatning ma'naviy taraqqiyotida muhim o'rin tutuvchi kuchga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. *Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons* // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. *Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region* // *E3S Web of Conferences*. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. *Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology* // *AIP Conference Proceedings*. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – №6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. *Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari* // *Inter education & global study*. – 2024. – №1. – С. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. *Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students* // *Science and innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. *Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts* // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
9. Шавдиров С. А. *ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ* // *INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION*. – 2018. – С. 84–85.

10. Shovdirov S. *TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH // Евразийский журнал академических исследований.* – 2023. – Т. 3. – №12. – С. 193–196.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING